

heb. testatur se ea in Samaritanorum Pentateucho reperisse. Neque dubium est quin ad contextum pertineant, nam hic sine illis verbis omnino imperfectus, imo mutilus videtur: unde et Targum Jerosolymitanum ea habet, et ex antiquis Tertul., Ambros., Chrysost., Cyrillus, Procopius.

QUÆSTIO III. — AN LAMECH PECCAVIT DUCENDO SECUNDAM UXOREM.

Resp. et dico: Certum est quod Lamech, ducendo secundam uxorem, legem divinam violaverit, et contra primævam matrimonii institutionem peccaverit.

Prob. I. Quia Gen. II, 22. *Ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, et adduxit eam ad Adam.* 23. *Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.* 24. *Quam ob rem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una.* Ex quibus collige 1, quod ab initio mundi non nisi unicam Deus mulierem formaverit, sicut unicam creaverat virum, ut vel sic ostenderet, quod, sicut certum est quod una mulier non possit habere plures viros, ita nec vir unus posset habere plures uxores.

Collige 2, quod, propter uxores, parentes relinquenti sint; ergo signum est, quod totum cordis affectum vir in uxorem dirigere debeat: porro hoc fieri non potest, si primæ superinducatur secunda; ergo.

Collige 3, quod ex primævam matrimonii institutione debeant esse duo in carne una, ergo vi præcepti divini excluditur tertia, quarta, etc.

Unde Tertullian. lib. de Exhortation. ad castitatem (quamvis contra Apost. successivam male improbet polygamiam) egregie in rem nostram ita disserit: *Erunt duo in carne una, non tres, neque quatuor; alioquin jam non una caro, nec duo in unam carnem... numerus matrimonii a maledicto viro cepit. Primus Lamech duabus maritatus, tres in unam carnem effecti.*

Item S. Hieron. epist. 7. *Primus Lamech maledictus, unam costam divisit in duas, et plantarium bigamiæ protinus diluvii pœna subvertit.* Videri etiam potest lib. I. contra Jovinianum.

II. Licet matrimonium initio mundi primario fuerit institutum in officium naturæ; secundario tamen fuit signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, teste Apost., qui ad Ephes. V, relatis Adami verbis: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, etc., statim subjungit 7. 52: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Atqui non plures, sed unam Ecclesiam Christus sponsam habet; ergo ex institutione primævam unicam vir debet habere uxorem.

Præclare id ipsum declarat S. Hieron. epist. ad Agerruchiam, ubi laudatis Genesios verbis, subjungit: *Quod testimonium Paulus edisserens, ad Christum refert et ad Ecclesiam; ut primus Adam in carne, secundus in spiritu monogamus sit: una Eva mater*

cunctorum viventium, et una Ecclesia parens omnium Christianorum; sicut illam maledictus Lamech in duas divisit uxores, sic hanc hæretici in plures ecclesias laecerant.

III. Polygamia, licet non primario, saltem secundario repugnat juri naturæ; ut ostendunt theologii in tract. de Matrimonio: ergo et Lamech contra hoc peccavit.

Obj. I. Omissa voce duo, hebraice legitur: *Erunt in carne una*; ergo ex primævam matrimonii institutione non improbat polygamia.

R. negando conseq. Quamvis enim vox duo in textu hebraico non ponatur expresse, satis tamen subintelligitur: cum verba illa prolata sint eo tempore quo tantum duo homines erant in mundo. Deinde sufficit quod in Vulgata nostra aliisque translationibus authenticis reperitur.

Obj. II. Verba illa *erunt duo in carne una*; item antecedentia: *quam ob rem, etc.* non sunt Dei imperantis, sed Adami loquentis; ergo ex illis non probatur divina institutio, sed tantum humana, adeoque variabilis.

R. negando assumpt. Cum enim verba illa inspirante Deo protulerit Adam, non minus sunt verba Dei quam quæ alii prophætæ protulerunt. Patet hoc ex verbis Christi, Math. 19, non de Adamo, sed de Deo dictis: *Qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos, et dixit (utique qui fecit hominem): Propter hoc dimittet homo patrem et matrem (adeoque a fortiori secundam mulierem) et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una: itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Quomodo autem una caro, ubi vir in plures disparatas dispergitur mulieres?

Inst. Epist. I ad Corinth. cap. VI, adducto textu Gen. 2: *Erunt duo in carne una*, asserit Apost. quod adhærens meretrici unum cum ea corpus efficiatur: ergo multo magis maritus superinducens secundam uxorem, cum ea unum corpus efficiatur.

R. Apost. loco cit. non asserere, textum illum, Gen. II, de fornicatoribus esse dictum; sed id quod ibidem de veris conjugibus dictum est, applicat etiam fornicatoribus; idque quia nempe, ut observat S. Thom., actus externus ipsius concubitus utrobique idem est. Unde

Disting. conseq. Ergo maritus superinducens secundam uxorem, unum cum ea corpus efficitur, unitate, quæ ex institutione divina significat conjunctionem Christi cum Ecclesia; nego: unum corpus efficitur unitate damnabili et adulterina; concedo consequentiam.

Patet hoc iterum ex verbis Christi Math. XIX, 9, et Marci X, 11. *Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit*; ergo et qui reterta priore, superinducit secundam, adulterium committit.

Prob. conseq. Quia non committitur adulterium eo quod dimittat priorem, sed eo quod ducat secundam; atqui retinens primam Lamech duxit secun-

dam: ergo juxta rationem Christi, matrimonium hic ad primævam institutionem revocantis, Lamech superinducendo secundam adulterium commisit.

Obj. III. Uxor prima potest cedere jure suo: ergo tunc saltem juri naturæ non repugnat ista polygamia.

Prob. ant. Quia Sara incitavit Abrahamam ut sibi superinduceret Agar, item Lia et Rachel persuaserunt Jacob ut thoro conjugali suas sibi ancillas adungeret.

R. negando ant., et ad prob. dico, quod (quamvis istæ mulieres aliquid impatientiæ muliebris passæ essent, vel desiderio prolis, vel ex zelotypia in se invicem) sancti illi patriarchæ non nisi ex Dei dispensatione (quam vel ex inspiratione divina, vel exemplo Abrahami didicerant) polygami fuerint; prout asserunt omnes SS. PP. et docet rei eventus, etc. cum a nullo desuper justis illi Dei amici sint reprehensi, sed potius a Deo benedicti; ut patet in Abrahamo, primo ex dispensatione divina polygamo, cui dicitur Gen. XXI, 15. *Sed et filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.* Plura desuper vide infra cap. XVI, Q. unica.

Inst. Dicitur est quod polygamia repugnet juri naturæ: atqui juxta nos Deus non potest dispensare in lege naturæ: ergo cum Abrahamo, etc. male asseritur dispensasse.

R. Disting. min. Deus non potest dispensare in lege naturæ, rigorosa et proprie dicta dispensatione; concedo: mutando materiam, seu supremo dominio virum habilitando ad secundam mulierem; nego min. Cæterum desuper plura apud theologos.

QUÆSTIO IV. — QUOMODO 7. 26 DICATUR DE ENOS: Iste cepit invocare nomen Domini.

Quæstio est, quomodo verum sit, vel ab ipso Enos, vel tempore ejus invocari ceptum esse nomen Domini; quandoquidem et Seth, pater Enos, fuerit vir pietate ac religione insignis, et ante eum Cain et Abel per oblationes et sacrificia Deum invocare consueverint; nec dubium sit, ipsos primos parentes per frequentes preces Deum solitos invocare.

Resp. et dico: Enos cepit invocare nomen Domini, quia super omnes qui eum præcesserunt, pius et religiosus erga Deum fuit, non modo colendo pietatem et religionem, sed eam publice prædicando, divulgando, aliosque homines docendo, certos ritus et ceremonias divini cultus adinveniens, et populum ad tractandum cultum Dei instruens, ac S. Ecclesiam ad magis visibilem formam redigens, seu reducens.

In textu hebraico dicitur: *Tunc ceptum est invocari nomen Domini, nempe Enos suavore ac duce.* LXX vertunt: *Iste speravit invocare.* Spes enim est causa invocationis. S. P. Aug. lib. XV, de Civ. Dei, cap. XVIII, dicit per eum præfiguratum esse hominum societatem, quæ non secundum hominem in terrenæ felicitatis, sed secundum Deum vivit in spe felicitatis æternæ.

Nota, loco Domini hic poni nomen tetragrammaton JEHOVA, quod Moysi primum (Exodi VI, 3) tot annis post Enos revelatum fuit. Moyses vero, qui hæc scripsit postquam hoc nomen a Deo Exodi VI audiverat, eo passim antea per prolepsim, etiam in Gen. Deum compellat; etsi Adam, Enos, alique patriarchæ, Deum tunc non JEHOVA (ut putarunt Cajetanus et Rupertus) sed, ELOHIM vel ADONAI compellaverint. Vide plura apud Marium.

Tradit Josephus, lib. I Antiq. cap. 5, posteros Seth non tantum pietatem, sed etiam siderales scientias coluisse. Unde cum accepissent ab Adamo duplicem mundi interitum, unum per diluvium, alterum per incendium; duabus columnis erectis, lateritiæ et lapideæ, artes et inventa sua, ne delerentur, inscripserunt, vel scripta incluserunt ad posterorum instructionem, et sui memoriam posteris consignandam, ut si aquis periret lateritia, superesset lapidea; quam suis temporibus in Syria extitisse testatur loco cit. Josephus.

CAPUT V.

Exhibetur hoc cap. progenies Adami, ac posterorum, atque anni vite ipsorum recensentur usque ad Noe, et per eam textitur chronologia mundi, ejusque propagatio usque ad nos: a Seth enim omnes descendimus; nam cæteri omnes filii Adami per diluvium extincti sunt.

QUÆSTIO I. — AN ANNI PRIMORUM HOMINUM FUERINT PARES NOSTRIS.

Resp. et dico: S. P. Aug. lib. XV de Civ. Dei, cap. XII temeritatem et inscitiam castigat quorundam sciorum, qui annos primorum patriarcharum nostris multo breviores fuisse asserebant, et prolixè refellit eos qui putant, aliter annos illis temporibus computatos. Quapropter, inquit, cum audierit quisque vel legerit nongentos annos quemquam vixisse, debet intelligere nonaginta. Decem quippe illi anni unus est noster, et decem nostri, centum illi fuerunt. Ac per hoc, ut putant, viginti trium annorum (juxta computum LXX. Interpretum, qui hic excedit ad 100 annos textum Hebraicum, Vulgatam nostram etc.) fuit Adam quando genuit Seth, et ipse Seth viginti annos habebat, et sex menses (juxta eundem computum rursus ad 100 annos differentem), quando ex illo natus est Enos, quos appellat Scriptura ducentos et quinque annos.) Ita hanc opinionem, exceptis parenthesisibus, refert S. P. Verum quam insulsa sit hæc opinio,

Prob. I. Si illorum patriarcharum anni fuissent adeo breves, ut decem illorum non essent nisi unus noster (aut etiam tantummodo menstrui, adeoque adhuc breviores, ut alii prætendunt), sequeretur, aliquos eorum anno ætatis sexto aut septimo liberos genuisse; nam Cainan legitur hic genuisse Malalelem anno septuagesimo, et Malaleel Jaredum anno sexagesimo quinto, uti et Henoch Mathusalem; ergo pri-

mus anno septimo, posteriores vero adhuc mensibus sex citius genuissent: quod quam absurdum sit, nemo non videt.

Prob. II. Moyses eosdem annos adhibuit in texenda patriarcharum genealogia quibus usus est in describenda diluvii historia: atqui in hac usus est annis nostris; ergo, etc.

Prob. min. Quia in historia diluvii, infra cap. VIII, 5, fit mentio mensis decimi; item diei 27 mensis: nam ibidem γ . 14 dicitur, quod terra arefacta sit septimo et vigesimo die mensis secundi: Ergo evidens apparet, quod menses illi (adeoque et anni) fuerint similes nostris; et consequenter admitti nequit, quod annus diluvii fuerit unus ex istis minimis, quorum quilibet tantummodo 36 dies habebat: siquidem tantillus annus, ut observat S. P. Aug. lib. laudato cap. XIV, si antiquo more hoc nomen accepit, aut non habet menses, aut mensis ejus est triduum, ut habeat duodecim menses. Quomodo igitur dicta est... septima et vigesima die mensis, nisi tales, quales nunc sunt, et tunc erant menses?... Si igitur tales menses erant, tales profecto et anni erant quales nunc habemus. Menses quippe illi tridui viginti et septem dies habere non poterant. Aut si pars trigesima tridui tunc appellaretur dies, ut omnia proportione minuantur; ergo nec toto quatrinduo nostro factum est illud tam grande diluvium, quod memoratur factum quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Quis hanc absurditatem et vanitatem ferat? etc. Ita S. Pater.

Prob. III. Si anni illi fuissent tantilli, Phaleg non excessisset annum vigesimum quartum; Nachor nequidem impleret annum decimum quintum; Thare tantum fuisset viginti cum medio: Abraham septemdecim cum medio, qui tamen Gen. XXV, 8: *Mortuus est in senectute bona, provecctæque ætatis et plenus dierum.* Deinde cum Nachor dicatur genuisse Thare anno ætatis suæ vigesimo nono, sequeretur quod tunc ne quidem impleret annum nostrum tertium, etc., quæ omnia absurdiora sunt quam ut a sano stomacho digerantur. Ergo certum est quod Moyses in describenda vita postdiluvianorum usus sit annis nostris. Hinc resolutio quæstionis.

Prob. IV, ex Gen. XLVII, 9, ubi dicit Jacob ad Pharaonem: *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati sunt.* Atqui hoc est falsum, si anni antediluvianorum fuerint tam breves: quia tunc Jacob, etiam ipso Mathusala triginta tribus annis nostris senior fuisset.

Prob. V. Quia ex opposita sententia sequitur, quod varii etiam nunc homines diutius vivant, quam primævi patriarchæ vixerunt. Atqui hoc est rursus valde absurdum; ergo.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Ægyptiorum anni vel erant menstrui lunares, vel solares, vel denique paulo longiores, puta 36 dierum: atqui Moyses videtur secutus computum Ægyptiorum, inter quos tam diu habitaverat; ergo.

R. Translata maj. negando min. Licet enim in

Ægypto vixissent Hebræi, ritus tamen illorum minime sequebantur. Imo et quamvis aliquos eorum ritus secuti fuissent; satis equidem constat ex supra allatis, quod istum computum absurdum et fanaticum non fuerunt secuti.

Dixi, translata maj. quia prætendit Copernicus lib. III, cap. 9, annum mathematicum apud Ægyptios fuisse 365 dierum, exceptis 6 horis, adeoque fere parem nostris. Nec infundate id prætendit mox dictus auctor: nam Ægyptiorum annum complexum fuisse 12 menses, et menses singulos 30 diebus terminatos fuisse, additis in fine anni quinque diebus ad complementum anni solaris, asserit Herodotus, lib. II, de Ægyptiis hæc scribens: *Quæ autem humanarum rerum sunt, hæc ita referebant inter se constare; omnium hominum primos Ægyptios annum comperisse, distinguentes eum in duodecim menses: et comperisse ex astris: qui eo prudentius (ut mihi videtur) hoc agunt quam Græci, quod Græci quidem tertio quoque anno intercalarem mensem introducunt, temporum gratia: Ægyptii vero numero triennorum dierum, quibus duodecim menses taxant, adjiciunt quotannis quinos dies: unde eis ratio circuli temporum constat eodem redeuntis.* Ita Herodotus.

Obj. II. Saltem verisimilius est quod illi anni fuerint computati more Arabum, qui annum sex mensibus circumscribebant.

Prob. assumpt. Quia apparet incredibile quod aliqui millesimum pene annum attigerint.

R. Negando assumpt. cujus falsitas vel ex eo patet, quod Scriptura faciat mentionem de mense septimo, decimo, etc.

Ad prob. dico, varias posse dari rationes cur vita hominum adeo tunc esset longæva. Puta 1, Quia temperamentum hominis necdum erat corruptum. 2, Quia sobrietas illo tempore (quo verisimiliter non nisi aquam naturalem bibebant) et simplicium ciborum usus maxime observabatur. 3, Præstantia ciborum, cum necdum terra ante diluvium nocivo esset oceani sale perfusa. 4, Fuit tunc perfecta notitia herbarum, et aliarum rerum quibus vitam homines prorogabant. 5, Salubritas aeris, qui per exhalationes aquarum in diluvio fuit infectus. 6, Potuit hoc Deus permittere, ut tandem homines scientiis imbuerentur necessariis, quæ non nisi longo experientia usu discuntur. 7, Longævior illa vita multum conducebat ad multiplicandum genus humanum, etc.

Inst. Quidni ergo aliqui excesserunt annum millesimum?

R., quamvis divinæ voluntatis nulla danda sit ratio, nec hoc juxta famosos interpretes careat mysterio. Siquidem Deus per hoc voluit significare, quantumque tempore patres illi vixerint, eorum tamen vel longissimam vitam, ne unius quidem instar diei comparari respectu æternitatis, dicente Davide Psalm. LXXXIX, 4. *Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ quæ præterit.* Unde aliqui sic verificatum putant illud Gen. III, 17: *In quocumque die comederis ex eo (ligno vite), morte morieris.* Quia post esum

pomi vetiti Adam vivendo, unum diem integrum non implevit, quia ad annum millesimum non pervenit.

Interim tamen hoc ultimum alio modo solvi potest dicendo nempe quod licet Adam ipso die, quo comedit de fructu vetito, corporaliter mortuus non sit; tamen tunc ipse et omnes homines, ex ipso per carnalem generationem descendentes, contraxerint necessitatem mortis corporalis, suo tempore subeunda. Unde S. P. Aug. lib. XIII, de Civ. Dei, cap. XXIII, reflectens ad verba Scripturæ: *Qua die ederitis, etc.* ita scribit: *Non ideo debet absurdum videri, quia non eo prorsus die a corpore sunt soluti (Adam et Eva) quo cibum interdictum mortiferumque sumpserunt: eo quippe die mutata in deterius, vitiataque natura, atque a ligno vite separatione justissima, mortis in eis etiam corporalis necessitas facta est, cum qua nos necessitate nati sumus.*

Obj. III. Mandatum habebant Adam ejusque sequaces multiplicandi genus humanum: atqui illud non impleverunt, si anni eorum fuissent similes nostris; ergo.

Prob. min. Quia Adam post genitos Cain et Abel, expectasset ad annum 150, Seth usque ad annum 105, Jared usque ad annum 162, Mathusalam usque ad annum 187, Lamech usque ad annum 182, imo Noe tantus Dei amicus usque ad annum 500.

R. negando min. Ad prob. duplicem responsonem suggerit S. P. lib. XV de Civ. Dei, cap. XV. Primo dicit, quod primævi patres sicut serius manserunt secundi, sic etiam serius pubertatis annos attigerint. Verum quia hæc responso vix est probabilis, et etiam minime cohæret cum eis quæ dixerat S. doctor cap. VIII ejusdem libri, quæque supra cap. I, Q. V, in respons. ad obj. IV citavimus, ideo secundo respondet in hunc modum: *Aut quod magis video credibile, non hic primogeniti filii commemorati sunt, sed quos successionis ordo poscebat, ut perveniret ad Noe, a quo rursus ad Abraham videmus esse perventum.* Unde in rem nostram eodem cap. XV rursus ita scribit: *Vixit autem Seth... secundum hebræos (codices) quinque et centum annos, et genuit Enos: quis possit nisi inconsideratus asseverare, hunc ejus primogenitum fuisse, ut admirantes merito requiramus, quomodo per tot annos immunis fuerit a connubio sine ullo proposito continentia, vel non genuerit conjugatus: quandoquidem etiam de ipso legitur: Et genuit filios et filias.*

Declarat S. P. in evangelista Matthæo, qui volens texere genealogiam Christi, ordiens ab Abraham, atque ad David pervenire intendens, dixit: *Abraham genuit Isaac; cum tamen Ismael esset primogenitus.* Similiter dixit: *Isaac genuit Jacob; cum tamen Esaü primogenitus fuerit.* Ex quo (ut finaliter ibidem concludit) intelligi potest, veteres quoque homines ante diluvium non primogenitos, sed eos fuisse commemoratos, per quos succedentium ordo generationum ad Noe patriarcham duceretur, ne seræ pubertatis illorum obscura et non necessaria quæstio nos fatigaret.

S. S. XXVI.

Resp. et dico: Quod Adam egerit veram inobedientia suæ pœnitentiam, fide certum esse videtur: idem autem de Eva pie et verisimillime arbitramur.

Prob. I. Quia Sapient. IX, ubi dictum fuerat: *Per sapientiam sanati sunt, quicumque placuerunt tibi, Domine, a principio;* mox subjungitur cap. X: *Hæc illum, qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit et eduxit illum a delicto suo, et dedit illi virtutem continendi omnia.* Ergo Adam per sapientiam sanatus est, et eductus a delicto.

Prob. II. Quia S. P. Aug. epist. 99 ad Evodium agens de patribus, quos Christus e limbo liberaverat, ita scribit: *De illo quidem primo homine patre generis humani, quod eum ibidem solverit, Ecclesia fere tota consentit, quod eam non inaniter credidisse credendum est, undecumque hoc traditum sit, etiamsi canonicarum Scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas. Quamquam illud quod in libro Sapientia scriptum est (allegat hic S. P. verba Scripturæ mox citata) magis pro hac sententia quam pro ullo alio intellectu facere videatur.* Et quod plus est, generaliter dicit lib. II, de Peccat. merit. cap. XXXIV: *Primi homines, postea juste vivendo, merito creduntur per Domini sanguinem ab æterno supplicio liberati.*

Prob. III. Eandem veritatem inter alias rationes egregie propugnat S. Irenæus. Primo, lib. III adversus hæreses, cap. XXXIII: *Quia ut ibidem ratiocinatur alioquin victus fuisset Deus per diabolum. Hoc autem ne fieret, per secundum hominem alligavit fortem, et diripuit ejus vasa, et evacuavit mortem, vivificans eum hominem qui fuerat mortificatus.*

2. Quia si protoparentes non essent salvi, non posset recte dici, genus humanum esse redemptum. *Cum autem salvatur homo (inquit ibidem, cap. XXXIV) oportet salvari eum qui prior factus est homo... neque enim victus censetur inimicus, veteribus spoliis manentibus apud eum.*

3. Quia Deus suam erga protoparentes ostendit misericordiam, et spem venia fecit, cum non ipsi, sed terræ et serpenti maledixerit, *ne ipsi in totum perirent;* prout explicat. cap. XXXV. Et similiter ratiocinatur Tertul. lib. II cont. Marcionem, cap. XXV, dicens: *Ideo nec maledixit ipsum Adamum et Evam, ut restitutionis candidatos, ut confessione revelatos.*

4. Severissimam agens pœnitentiam (ut contendit idem Irenæus, cap. XXXVII) *condignum pœnitentia amictum fecit; conterritus timore Dei, et retundens petulantem carnis impetum... fratrum continentia sibi et uxori suæ circumdedit, etc.*

Unde concludit, cap. XXXIX: *Mentuntur omnes qui contradicunt ejus (Adam) saluti, semper se ipsos excludentes a vita in eo quod non credant inventam ovem quæ perierat.*

Confirm. hæc sententia ex communi tum judæo-
(Trois.)